

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

СТАСІВ НАТАЛІЯ СТЕПАНІВНА

УДК 347.918/.952:331.109.646

**ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТВО У СПРАВАХ
ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРИМУСОВЕ
ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент
УГРИНОВСЬКА Оксана Іванівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри цивільного права та процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЧУРПІТА Ганна Вікторівна,
Національна академія внутрішніх справ,
в.о. завідувача кафедри цивільно-правових
дисциплін

кандидат юридичних наук, доцент
ГЕТМАНЦЕВ Олександр Валентинович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
доцент кафедри процесуального права

Захист відбудеться «18» грудня 2020 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.27 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, авд. 214.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «17» листопада 2020 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат юридичних наук, доцент

С. В. Сенік

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із пріоритетних напрямів розвитку вітчизняного законодавства є впровадження альтернативних способів розв'язання конфліктів, найпоширенішим з яких є передання спору на розгляд третейському суду. Незважаючи на засади добровільності, які лежать в основі третейського судочинства, все ж єдиний дієвий спосіб звернення рішення третейського суду до примусового виконання полягає у поданні до компетентного суду загальної юрисдикції заяви про видачу виконавчого документа.

За даними аналітичного звіту «Третейські суди в Україні: стан розвитку, статистика, практика та перспективи», підготованого в межах реалізації громадською організацією «Фундація DEJURE» грантового проекту, наданого Програмою USAID «Нове правосуддя», станом на 01.01.2018 р. в Україні зареєстровано 515 третейських судів, з них реально працюють та розглядають спори між сторонами лише 39. Впродовж останніх років ми спостерігаємо суттєве зменшення кількості справ, що розглядаються третейськими судами, зумовлене виключенням з їхньої компетенції розгляду справ щодо нерухомого майна (у 2009 році), а також спорів щодо захисту справ споживачів, зокрема за договором споживчого кредиту (у 2011 році). Так, для прикладу, суди України у 2007 р. розглянули понад 13 тис. справ про видачу виконавчого документа на рішення третейського суду, а в 2018 році видано лише 10 виконавчих листів на виконання рішення третейського суду. З наведеного вбачається величезний потенціал третейського розгляду спорів, який станом на сьогодні практично не використовується, з огляду на надмірне нормативне обмеження компетенції третейських судів.

У 2011 році законодавець вніс зміни до ЦПК України, додавши до вже існуючих та усталених положень новий розділ «Проведення у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів». Необхідність такої зміни назривала давно, про що, зокрема може свідчити аналіз судової практики у даній категорії справ, що потребує уніфікації. Так, до внесення обумовлених змін ЦПК України не передбачав спеціального порядку розгляду справ за заявами на рішення третейських судів, а тому в судах першої інстанції дана категорія справ розглядалася суддею одноособово в порядку позовного провадження.

Відсутність нормативного закріплення у ЦПК України положень щодо порядку звернення до примусового виконання рішення третейського суду спричинила й відсутність доктринального дослідження вказаного

питання. Так, до 2011 року у науковій літературі з цивільного процесу про провадження з надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду не згадується. Лише з 2011 року поодинокі науковці починають приділяти увагу вказаному питанню. Однак, на сьогодні досі немає жодного наукового дослідження правової природи провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів, а окремі наукові праці зводяться до оглядового аналізу норм ЦПК України або ж констатації нормативного закріплення вказаного виду провадження.

Наукові розробки щодо вказаного виду провадження на сьогодні обмежуються статтями в періодичних виданнях. Здебільшого вітчизняні науковці зосереджували свою увагу на дослідженні правової природи третейського судочинства, прав та обов'язків учасників третейського розгляду, які розкривались у дисертаційних роботах І. Бута, Н. Вангородської, Ю. Котвятковського, Н. Литвин, Ю. Притики, В. Рекуна, С. Юлдашева. Окремі аспекти розгляду в порядку цивільного судочинства справ, пов'язаних з діяльністю третейських судів, висвітлювались у роботах таких українських науковців як: І. Берестова, С. Бичкова, Ю. Білоусов, Й. Богдан, О. Верба-Сидор, О. Гетманцев, К. Гусаров, О. Євтушенко, І. Изарова, В. Комаров, В. Коссак, С. Коссак, В. Кравчук, Р. Лемик, Д. Луспеник, Ю. Навроцька, С. Сеник, В. Тertiшніков, О. Угриновська, С. Фурса, С. Чернооченко, Г. Чурпіта, М. Штефан, М. Ясинок. Проте системного аналізу названої проблематики українські науковці ще не здійснювали.

Все викладене підтверджує, що дисертаційне дослідження цивільного судочинства у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є важливим для вдосконалення цивільного процесуального законодавства України, відповідає потребам практики та є нагальним завданням розвитку вітчизняної теорії цивільного процесуального права.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до планових тем наукової роботи кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка «Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства» (2012–2014 роки, номер державної реєстрації 0112U003754), «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС» (2016–2018 роки, номер державної реєстрації 0116U001703) та «Новелізація цивільного та цивільно-процесуального права в умовах реформи судочинства» (2019–2021 роки, номер державної реєстрації 0119U002358).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є здійснення нормативної характеристики та теоретико-правового узагальнення процедури надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду в порядку цивільного судочинства, формулювання теоретичних висновків та розробка конкретних обґрунтованих пропозицій, спрямованих на розвиток теорії цивільного процесуального права, вдосконалення нормативного регулювання провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів й усунення колізій і прогалин в законодавстві з досліджуваних питань, вдосконалення чинного цивільного процесуального законодавства України та підвищення ефективності його застосування.

Зазначена мета обумовила необхідність вирішення таких *завдань*:

- дослідити становлення та розвиток провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів у цивільно-процесуальному законодавстві, що діяло на території України;
- з'ясувати правову природу провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів;
- встановити особливості реалізації повноважень суду на стадіях відкриття провадження та розгляду по суті справи про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів;
- дослідити цивільно-процесуальний статус учасників справи про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду;
- проаналізувати особливості встановлення підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Об'єктом дослідження є комплекс суспільних правовідносин, що виникають у процесі надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду в порядку цивільного судочинства.

Предметом дослідження є норми чинного законодавства, які регламентують процедуру надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду в порядку цивільного судочинства, сучасні теоретичні концепції, гіпотези, судова та правозастосовча практика, а також пропозиції щодо вдосконалення норм законодавства, що регламентують дані питання.

Методи дослідження, що використовувались в процесі роботи над дисертацією, обрані відповідно до мети та завдань дослідження з урахуванням його об'єкта та предмета. У процесі написання дисертаційної роботи використовувались такі методи: діалектичний (супроводжував увесь процес дисертаційного дослідження і дозволив розглянути тенденції розвитку провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів); порівняльний (при аналізі законодавства зарубіжних держав з питань звернення до примусового виконання рішень

третейських судів); історичний (при дослідженні генези правового регулювання примусового виконання рішень третейських судів); системний (дозволив розглянути провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів як вид цивільного судочинства); логічного аналізу, системно-функціональний дедукції, індукції (при формулюванні понять та наукових пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства) та інші. Вибір та використання зазначених методів у дисертації має подекуди комбінований характер залежно від вирішення конкретних завдань дослідження.

Емпіричною основою дослідження є матеріали судової практики, розміщені в Єдиному державному реєстрі судових рішень України, правозастосовча практика, практика Європейського суду з прав людини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням цивільного судочинства у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів.

У результаті проведеного дослідження сформульовано та обґрунтовано, а також додатково аргументовано низку наукових положень і висновків, які виносяться на захист, зокрема:

уперше:

1) Аргументовано необхідність зміни нормативного визначення «провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів», оскільки при видачі виконавчого листа жоден дозвіл не видається, а можливість звернення рішення третейського суду до примусового виконання передбачена у ст. 56 Закону України «Про третейські суди». Тому більш вдалою вважаємо назву «провадження щодо видачі виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів»;

2) Запропоновано власний дефінітивний апарат і визначено процесуальний статус учасників справи про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду, передбачених ч. 5 ст. 42 ЦПК України. Так, обов'язковими учасниками справи про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду є заявник та боржник. Факультативним учасником такої справи може бути особа, яка не брала участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки;

3) Виходячи з принципу диспозитивності, аргументовано необхідність внесення змін до ст. 485 ЦПК України та закріплення у ній таких спеціальних прав заявника як:

– право на відмову від заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду;

– право подати клопотання про залишення без розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду;

4) Запропоновано детальніше регламентувати у процесуальному законі правовий статус особи, яка не брала участі у третейському розгляді, проте третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки, та з цією метою доповнити ст. 485 ЦПК України положеннями такого змісту:

«Особи, які не брали участі у третейському розгляді, проте третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, можуть вступити у справу до початку першого судового засідання у справі. Їх може бути залучено до участі також за заявою учасника справи.

Якщо суд при вирішенні питання про відкриття провадження у справі встановить, що рішенням третейського суду вирішено питання про права та обов'язки осіб, які не брали участі у третейському розгляді, суд залучає таких осіб до участі у справі.

Особи, які не брали участі у третейському розгляді, проте третейський суд вирішив питання про їх права та обов'язки, мають процесуальні права і обов'язки, встановлені статтею 43 цього Кодексу»;

5) Обгрунтовано необхідність встановити ставку судового збору за подання заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду у розмірі 1% від суми задоволених третейським судом вимог, але не менше 0,2 розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб та не більше 5 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

6) Установлено недосконалість нормативного закріплення процесуальних дій суду на стадії відкриття провадження у справі про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду. З огляду на наведене, запропоновано доповнити ЦПК України статтею 484–2 такого змісту:

«Відкриття провадження у справі.

Суд за відсутності підстав для відмови у відкритті провадження у справі, залишення без руху або повернення заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду не пізніше п'яти днів з дня надходження такої заяви відкриває провадження у справі за правилами, встановленими для відкриття провадження у справах позовного провадження, за винятками і доповненнями, встановленими цією главою»;

7) Обгрунтовано, що за своєю правовою природою строк звернення з заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду є процесуальним строком, правовим наслідком пропуску якого є постановлення судом ухвали про залишення без розгляду заяви. Тому вважаємо некоректним нормативне закріплення такої

підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду як «пропущено встановлений цією статтею строк для звернення за видачею виконавчого документа, а причини його пропуску не визнані судом поважними» та пропонуємо виключити її з ч. 1 ст. 486 ЦПК України та, відповідно з ч. 6 ст. 56 Закону України «Про третейські суди»;

8) Запропоновано закріпити додаткові підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, внівши відповідні зміни до ч. 1 ст. 486 ЦПК України, а саме: 1) «сторона не була належним чином повідомлена про обрання (призначення) третейського(их) судді(в) чи про дату, час і місце третейського розгляду або з інших поважних причин не могла надати третейському суду свої пояснення»; 2) «рішення третейського суду виконане. Якщо рішення третейського суду виконане частково, то у видачі виконавчого листа може бути відмовлено лише в частині рішення, що вже виконана боржником».

удосконалено:

9) Позицію щодо необхідності розглядати провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів як одну з форм здійснення судового контролю за діяльністю третейських судів. Така модель звернення до примусового виконання рішення третейського суду властива не лише Україні, а є загальноприйнятою та простежується, з певними особливостями, у різних правових системах (для прикладу проаналізований досвід держав пострадянського простору (Латвійська республіка) та держав Європи (Німеччина, Франція, Великобританія));

10) Процедуру апеляційного оскарження ухвали про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду, яка є необхідною умовою забезпечення прав боржника у провадженні про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду. Запропоновано нормативно закріпити таку можливість та викласти ч. 3 ст. 487 ЦПК України у редакції: «ухвали про видачу та про відмову у видачі виконавчого листа можуть бути оскаржені учасниками справи в апеляційному порядку, встановленому для оскарження рішення суду першої інстанції».

дістали подальшого розвитку:

11) Концепція щодо спрощеності цивільної процесуальної форми, яка в межах провадження про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду характеризується особливостями щодо:

– суб'єкта звернення (сторона третейського розгляду, на користь якої ухвалено рішення третейського суду);

– форми звернення (заява про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду є єдиним видом заяви, якою

ініціюється провадження, що не містить серед своїх реквізитів інформації щодо підстав звернення заявника до суду загальної юрисдикції);

– інстанційної юрисдикції (заява розглядається апеляційним судом як судом першої інстанції),

– територіальної юрисдикції (заява розглядається судом за місцем третейського розгляду);

– скорочених строків розгляду (15 днів з моменту надходження заяви до суду);

– неможливості застосування низки процесуальних інститутів (зокрема, призначення експертизи, забезпечення позову чи доказів тощо);

12) Наукові твердження про те, що відмова у видачі виконавчого листа з підстав ненадання третейським судом матеріалів третейської справи на вимогу суду є санкцією, що застосовується до заявника, який не має об'єктивних можливостей виконати вимоги ухвали суду, а, отже, й не повинен нести відповідальність у такому випадку. Запропоновано виключити таку підставу для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду як ненадання на вимогу суду матеріалів третейської справи.

За результатами дослідження автором запропоновано зміни та доповнення до норм чинного законодавства, сформовано відповідний законопроект.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використані в подальших теоретичних дослідженнях, удосконаленні цивільного процесуального законодавства України, яке регулює порядок видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, в практиці розгляду судами України заяв про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, а також у навчальному процесі, у практичній діяльності правотворчих та правозастосовуючих органів.

Положення дисертації можуть бути враховані, зокрема, при підготовці відповідних розділів підручників, навчальних посібників, при викладанні курсу «Цивільне процесуальне право України», а також спеціального курсу «Третейське судочинство».

Апробація результатів дисертації. Результати дисертації були оприлюднені на таких конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Теорія і практика правотворчої та правозастосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів» (м. Харків, 22–23 жовтня 2010 року), Міжнародна науково-практична конференція «Правові проблеми зміцнення української державності» (м. Одеса, 19–20 листопада 2010 року), Міжнародна науково-практична конференція «Роль права

та закону у сучасному суспільстві» (м. Київ, 22–23 вересня 2012 року), П'ятий львівський міжнародний форум «Альтернативні способи вирішення спорів (ADR)» (м. Львів, 24–25 травня 2012 року), Перша міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми теорії і практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесу: їх співвідношення і взаємодія» (м. Київ, 21–22 лютого 2013 року), Шостий львівський міжнародний форум «Альтернативні способи вирішення спорів (ADR)» (м. Львів, 30–31 травня 2013 року), Сьомий львівський міжнародний форум «Альтернативні способи вирішення спорів (ADR)» (м. Львів, 29 травня 2014 року), Міжнародна науково-практична конференція «Стан та тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів і права» (м. Полтава, 09 липня 2020 року), Міжнародна науково-практична конференція «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (м. Харків, 17–18 липня 2020 року).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображено у 20 наукових публікаціях, серед яких 7 – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань, 3 статті – в провідних закордонних виданнях, 10 тез і статей – у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 8 підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 235 сторінок, із них основний текст – 201 сторінку, 23 сторінки займає список використаних джерел, що складається з 221 найменування, 11 сторінок займають два додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обгрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, його науково-теоретичну базу, зв'язок роботи з науковими планами та програмами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, сформульовано положення, які містять наукову новизну, окреслено практичне значення одержаних результатів, апробацію результатів дисертації, а також відомості про публікації автора за темою дисертації та про структуру роботи.

Розділ 1 «Загальнотеоретична характеристика провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів» складається з двох підрозділів.

У *підрозділі 1.1. «Генезис примусового виконання рішень третейських судів»* проаналізовано порядок виконання рішень третейських судів в різні

історичні періоди. Запропоновано власну класифікацію етапів розвитку третейського судочинства на українських землях та впровадження механізмів виконання рішень третейських судів.

Встановлено, що забезпечення примусового виконання рішення третейського суду базується на таких ключових принципах як необхідність визнання (перевірки) рішення третейського суду для звернення його до примусового виконання; недопустимість перегляду рішення третейського суду по суті спору; вичерпність підстав для відмови у зверненні до примусового виконання рішення третейського суду.

У підрозділі 1.2. *«Правова природа провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів»* визначено поняття вказаного провадження як самостійного спрощеного виду неповного цивільного судочинства.

Зазначено, що провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є однією з форм здійснення судового контролю за діяльністю третейських судів.

На розвиток концепції щодо ознак, на підставі яких виділяються неповні види цивільного судочинства, досліджено правову природу провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів, для якого характерна: відсутність спору про право; особливий об'єкт захисту (право особи на примусове виконання рішення третейського суду та інтереси особи, не на користь якої винесено рішення третейського суду, шляхом запобігання виконанню рішення, яке не відповідає вимогам закону); спрощена цивільна процесуальна форма; наявність вичерпного переліку правовідносин, з метою захисту окремих елементів змісту яких закон дозволяє звернутися до суду із заявою, яка є підставою для відкриття провадження у справі.

Розділ 2 «Відкриття провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1. *«Загальнометодологічні засади дослідження провадження у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів»* визначено методологічні засади дослідження провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. Описано підстави, що слугували вдосконаленню правового регулювання порядку виконання рішень третейських судів. Визначено методи, що дозволили розкрити окремі завдання, поставлені для досягнення мети дослідження та узагальнення отриманих результатів.

У підрозділі 2.2. *«Процесуальний статус учасників справи про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів»* вста-

новлено, що у чинному ЦПК України не визначено найменування та цивільного процесуального статусу учасників справи про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. У ч. 5 ст. 42 ЦПК України лише наведено перелік осіб, які беруть участь у розгляді таких справ. Тому з метою уніфікації юридичної термінології дисертації запропоновано власний дефінітивний апарат. Так, обов'язковими учасниками справи про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду є заявник та боржник. Факультативним учасником такої справи може бути особа, яка не брала участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки.

Обґрунтовано відсутність інституту сторін при розгляді заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, а відтак, безпідставність згадки про них в тексті ч. 1, 2 ст. 485 ЦПК України.

У підрозділі 2.3. *«Реалізація права на звернення до суду з заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду»* висвітлено передумови та умови реалізації права на звернення до суду із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Зазначено, що специфікою заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду є те, що при зверненні до суду загальної юрисдикції заявнику необхідно дотримуватися спеціальних вимог щодо інстанційної (заява розглядається апеляційним судом) та виключної територіальної юрисдикції (заява розглядається за місцем розгляду справи третейським судом).

У підрозділі 2.4. *«Повноваження суду на стадії відкриття провадження у справі про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду»* встановлено, що для відкриття провадження про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду необхідна така сукупність умов: наявність в особи, яка звертається із заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, права на таке звернення; дотримання строків звернення до суду за захистом; дотримання реквізитів заяви, визначених у ст. 484 ЦПК України.

Запропоновано доповнити ЦПК України ст. 484–1 та 484–2, які встановлюють порядок відкриття провадження у справі про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів за правилами, встановленими для відкриття провадження у справах позовного провадження, за винятками і доповненнями, встановленими для вказаного виду провадження. Також пропонується нормативно закріпити можливість

суду постановляти ухвалу про відмову у відкритті провадження в аналізованій категорії справ.

Розділ 3 «Судовий розгляд заяв про видачу виконавчих листів на рішення третейських судів» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. «*Специфіка розгляду заяв про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів*» здійснено нормативний аналіз та визначено специфіку судового розгляду вказаного виду заяв, яка проявляється у: скорочених строках розгляду; можливості розгляду заяви без участі належним чином повідомлених учасників справи; наявності спеціального процесуального порядку витребування матеріалів третейської справи; спеціальній обов'язковій підставі для зупинення провадження у справі; можливості спільного розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду і заяви про його скасування та об'єднання їх в одне провадження.

Обґрунтовано необхідність суду за клопотанням одного з учасників справи витребувати належним чином засвідчені копії матеріалів третейської справи з постійно діючого третейського суду, в якому вона зберігається.

Запропоновано нормативно закріпити можливість апеляційного оскарження не лише ухвали про відмову у видачі виконавчого листа, а й ухвали про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

У підрозділі 3.2. «*Підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду*» запропоновано поділ усіх підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду на безумовні (встановлення яких виключає можливість примусового виконання рішення третейського суду) та умовні (доведення наявності / відсутності яких, виходячи з ключових засад принципу змагальності, слід покласти на заявника і боржника). Так, до першої групи відносимо такі: 1) справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; 2) рішення третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, які суперечать закону; 3) третейський суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не брали участі у справі. Наявність вказаних підстав для відмови у видачі виконавчого листа суд повинен з'ясувати з власної ініціативи при розгляді кожної заяви про видачу виконавчого листа. Водночас, доведення наявності / відсутності решти підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду доречно покласти на учасників справи.

Обґрунтовано необхідність закріплення додаткових підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, внівши відповідні зміни до ч. 1 ст. 486 ЦПК України, а саме: 1) «сторона не була належним чином повідомлена про обрання (призначення) третейського(их) судді(в) чи про дату, час і місце третейського розгляду або з інших поважних причин не могла надати третейському суду свої пояснення»; 2) «рішення третейського суду виконане. Якщо рішення третейського суду виконане частково, то у видачі виконавчого листа може бути відмовлено лише в частині рішення, що вже виконана боржником».

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне та практичне узагальнення і запропоновано нове вирішення проблем цивільного судочинства у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. У підсумку дисертаційної роботи обґрунтовано такі положення:

1. Провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів – це самостійний спрощений вид непозовного цивільного судочинства в апеляційному суді загальної юрисдикції, в порядку якого розглядаються справи про встановлення підстав для видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

2. У межах провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів жоден дозвіл не надається, оскільки можливість застосування сили державного примусу для виконання рішення третейського суду передбачена ст. 56 Закону України «Про третейські суди». Тому таке формулювання вважаємо некоректним, а більш вдалою вважаємо назву «провадження щодо видачі виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів».

3. У чинному ЦПК України не визначено найменування та цивільний процесуальний статус учасників справи про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. У ч. 5 ст. 42 ЦПК України лише наведено перелік осіб, які беруть участь у розгляді таких справ. Тому з метою уніфікації юридичної термінології дисертації запропоновано власний дефінітивний апарат. Так, обов'язковими учасниками справи про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду є заявник та боржник. Факультативним учасником такої справи може бути особа, яка не брала участі у третейському розгляді, якщо третейський суд вирішив питання про її права та обов'язки.

Заявник – це сторона третейського розгляду, на користь якої ухвалено рішення третейського суду, яка звернулася до суду загальної юрисдикції із заявою, в якій просить звернути вказане рішення до примусового виконання. Боржник – це сторона третейського розгляду, визнана зобов'язаною рішенням третейського суду, та щодо якої звернені вимоги заявника у провадженні про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів.

4. Виходячи з принципу диспозитивності, аргументовано необхідність внесення змін до ст. 485 ЦПК України та закріплення у ній таких спеціальних прав заявника як: право на відмову від заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду; право подати клопотання про залишення без розгляду такої заяви.

До спеціальних прав боржника у провадженні про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду необхідно віднести право на подання заяви про скасування рішення третейського суду. Вказане право, на відміну від зустрічного позову у позовному провадженні, не містить вимоги матеріально-правового характеру. Крім того, право на подання заяви про скасування рішення третейського суду не є безумовним способом захисту в межах провадження про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду, оскільки обмежене 90-денним строком, встановленим ст. 454 ЦПК України.

5. Встановлено прогалину у чинному процесуальному законі в аспекті регламентації процесуальних дій суду на стадії відкриття провадження у справі про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду. З огляду на наведене, запропоновано, зокрема доповнити ЦПК України підставами для постановлення ухвали про відмову у відкритті провадження у вказаній справі:

- 1) заява не підлягає розгляду в судах у порядку цивільного судочинства;
- 2) наявність ухвали про видачу / відмову у видачі виконавчого листа на примусове виконання того самого рішення третейського суду між тими самими учасниками справи, що набрала законної сили;
- 3) у провадженні суду є справа про видачу виконавчого листа на примусове виконання того самого рішення третейського суду між тими самими учасниками справи;
- 4) у випадку смерті фізичної особи, якщо правовідносини не допускають правонаступництва, а також у зв'язку з ліквідацією юридичної особи, які є одним з учасників справи;

5) наявність ухвали про скасування рішення третейського суду, на виконання якого подана заява про видачу виконавчого листа, що набрала законної сили.

6. Обґрунтовано неможливість застосування до розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду загальних підстав для зупинення провадження у справі (ст. 251, 252 ЦПК України), крім підстави, передбаченої п. 1 ч. 1 ст. 251 ЦПК України. Спеціальною підставою для зупинення провадження у справі про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів є неможливість розгляду цієї справи до вирішення справи щодо скасування рішення третейського суду, про примусове виконання якого просить у своїй заяві заявник.

7. Правовим наслідком пропуску процесуального строку звернення до суду із заявою про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду є залишення вказаної заяви без розгляду. Тому вважаємо некоректним нормативне закріплення такої підстави для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду як «пропущено встановлений цією статтею строк для звернення за видачею виконавчого документа, а причини його пропуску не визнані судом поважними» та пропонуємо виключити її з ч. 1 ст. 486 ЦПК України та, відповідно з ч. 6 ст. 56 Закону України «Про третейські суди». Постановлення судом ухвали про відмову у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду свідчить про абсолютну неможливість звернення до примусового виконання такого рішення третейського суду в Україні, водночас, процесуальний строк звернення до суду із заявою може бути поновлений судом.

8. Проведено диференціацію підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду на безумовні (встановлення яких виключає можливість примусового виконання рішення третейського суду) та умовні (доведення наявності/відсутності яких, виходячи з ключових засад принципу змагальності, слід покласти на заявника і боржника). Так, до першої групи відносимо такі: 1) справа, у якій прийнято рішення третейського суду, не підвідомча третейському суду відповідно до закону; 2) рішення третейського суду містить способи захисту прав та охоронюваних інтересів, які суперечать закону; 3) третейський суд вирішив питання про права і обов'язки осіб, які не брали участі у справі. Наявність вказаних підстав для відмови у видачі виконавчого листа суд повинен з'ясовувати з власної ініціативи при розгляді кожної заяви про видачу виконавчого листа. Водночас, доведення наявності / відсутності решти підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду доречно покласти на учасників справи.

9. Встановлено, що норми ст. 353, 487 ЦПК України передбачають можливість апеляційного оскарження ухвали про відмову у видачі виконав-

чого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Водночас, оскарження в апеляційному порядку ухвали про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду нормативно не передбачено. Зважаючи на те, що можливість апеляційного оскарження ухвали про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду є необхідною умовою забезпечення прав боржника в провадженні про надання дозволу на примусове виконання рішення третейського суду, запропоновано викласти ч. 3 ст. 487 ЦПК України у такій редакції: «ухвали про видачу та про відмову у видачі виконавчого листа можуть бути оскаржені учасниками справи в апеляційному порядку, встановленому для оскарження рішення суду першої інстанції».

10. Встановлено, що ухвали суду, постановлені за результатами розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду, не підлягають оскарженню в касаційному порядку, з огляду на спрощений характер провадження, а також те, що вказану категорію справ розглядає апеляційний суд як суд першої інстанції, перегляд в апеляційному порядку здійснюється Касаційним цивільним судом у складі Верховного Суду за правилами апеляційного перегляду.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації:

1. Скрипець Н. С. Третейська угода в цивільному процесі. Університетські наукові записки. *Часопис Хмельницького університету управління та права*. Хмельницький, № 1(45). 2013. С. 166–171.

2. Скрыпец Н. С. Производство по делам о выдаче исполнительных листов на решения третейских судов: сравнительный анализ законодательства Украины и Российской Федерации. *Международный научно-практический журнал «Современное право»*. Москва, № 5. 2013. С. 142–146.

3. Стасів Н. С. Процесуальна природа провадження у справах про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішення третейських судів. *Порівняльно-аналітичне право*. Київ, 2014. № 7. С. 85–88.

4. Стасів Н. С. Цивільно-процесуальний статус осіб, які беруть участь у справах про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. *Право і суспільство*. Дніпропетровськ, 2015. № 5–2. ч. 3. С. 86–90.

5. Стасів Н. С. Становлення та розвиток провадження за заявами про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 2015. Вип. 61. С. 315–323.

6. Стасів Н. С. Процесуальні дії суду на стадії відкриття провадження за заявами про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. Одеса, 2015. № 14. Том 2. С. 36–39.

7. Стасів Н. С. Специфіка судового розгляду заяви про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. *Судова та слідча практика в Україні*. Херсон, 2017. Вип. 3. С. 19–24.

8. Стасів Н. С. Процесуальні особливості розгляду заяви про видачу виконавчого листа на рішення третейських судів. *Публічне та приватне право*. Суми, 2020. № 1. С. 41–45.

9. Стасів Н. С. Генезис примусового виконання рішення третейського суду. *Научно-практический журнал «Jurnalul juridic national: teorie si practica»*. Chişinău, 2020. № 1 (41). С. 81–85.

10. Стасів Н. С. Судовий контроль за виконанням рішення третейського суду. *Sciences of Europe. Praha. Czech Republic*, 2020. VOL 5. No 53. С. 43–48.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Скрипець Н. С. Підвідомчість та підсудність справ за заявами на рішення третейських судів. Теорія і практика правотворчої та право застосовної діяльності у контексті сучасних реформаційних процесів: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 22–23 жовт. 2010 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2010. С. 93–94.

2. Скрипець Н. С. Правова природа справ про скасування рішень третейських судів в порядку цивільного судочинства. Правові проблеми зміцнення української державності: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 19–20 листоп. 2010 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2010. ч. 1. С. 111–113.

3. Скрипець Н. С. Процесуальні аспекти поновлення строку для подання заяви про примусове виконання рішення третейського суду. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Роль права та закону у сучасному суспільстві» (м. Київ, 22–23 вересн. 2012 р.). Київ: Центр правових досліджень, 2012. С. 69–70.

4. Скрипець Н. С. Апеляційне оскарження ухвал у справах про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Альтернативні способи вирішення спорів (ADR): матеріали П'ятого львівського міжнародного форуму (м. Львів, 26–27 трав. 2012 р.). Львів, 2012. С. 44–46.

5. Скрипець Н. С. Оскарження ухвали про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Актуальні пробле-

ми теорії і практики нотаріального, цивільного, виконавчого процесу: їх співвідношення і взаємодія / за заг.ред. д.ю.н., проф. С. Я. Фурси. – Київ: ЦУЛ, 2013. С. 372–374.

6. Скрипець Н. С. Апеляційне оскарження ухвали про видачу виконавчого листа на рішення третейського суду: дозволити чи заборонити. Юридична газета. Київ, 19–26 лют. 2013 р. № 08–09. С. 40–42.

7. Скрипець Н. С. Виконання рішень третейських судів в порядку цивільного та господарського судочинства: порівняльно-правовий аналіз. Альтернативні способи вирішення спорів (ADR): матеріали Шостого львівського міжнародного форуму (м. Львів, 30–31 трав. 2013 р.). Львів: Видавництво Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2013. С. 61–66.

8. Стасів Н. С. Судовий контроль за виконанням рішення третейського суду. Альтернативні способи вирішення спорів (ADR): матеріали Сьомого львівського міжнародного форуму (м. Львів, 29 трав. 2014 р.). Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2015. С. 80–83.

9. Стасів Н. С. Ненадання матеріалів третейської справи як підстава для відмови у видачі виконавчого листа. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (м. Харків, 17–18 лип. 2020 р.). Харків, 2020. С. 47–51.

10. Стасів Н. С. Скасування рішення третейського суду як підстава для відмови у видачі виконавчого листа. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Стан та тенденції розвитку економіки, обліку, фінансів і права (м. Полтава, 09 лип. 2020 р.). Полтава, 2020. С. 31–33.

АНОТАЦІЯ

Стасів Н. С. Цивільне судочинство у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України; Львів, 2020.

Дисертація присвячена комплексному дослідженню провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів.

Визначено поняття та правову природу провадження про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів. Здійснено аналіз процесуального статусу учасників вказаної категорії справ, поряд-

ку реалізації права на звернення до суду з заявою про видачу виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду. Визначено особливості реалізації повноважень суду на стадіях відкриття провадження у справі та розгляду справи по суті. Сформульовано науково обгрунтовані пропозиції щодо удосконалення підстав для відмови у видачі виконавчого листа на примусове виконання рішення третейського суду.

Ключові слова: цивільний процес, судочинство, суд, суддя, третейський суд, провадження, рішення, ухвала, виконавчий лист, примусове виконання, виконавець.

АННОТАЦІЯ

Стасив Н. С. Гражданское судопроизводство по делам о предоставлении разрешения на принудительное исполнение решений третейских судов. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко Министерства образования и науки Украины; Львов, 2020.

Диссертация посвящена комплексному исследованию производства о предоставлении разрешения на принудительное исполнение решения третейского суда.

Определено понятие и правовую природу производства о предоставлении разрешения на принудительное исполнение решения третейского суда. Осуществлен анализ процессуального статуса участников указанной категории дел, порядка реализации права на обращение в суд с заявлением о выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения третейского суда. Определены особенности реализации полномочий суда на стадиях открытия производства по делу и рассмотрения дела по существу. Сформулированы научно обоснованные предложения по совершенствованию оснований для отказа в выдаче исполнительного листа на принудительное исполнение решения третейского суда.

Ключевые слова: гражданский процесс, судопроизводство, суд, судья, третейский суд, производства, решение, постановление, исполнительный лист, принудительное исполнение, исполнитель.

SUMMARY

Stasiv N. S. Civil proceedings in cases of granting permission to enforce the decisions of arbitration courts. Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Science of Law on specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Procedure; Family Law; International Private Law.– Ivan Franko National University of Lviv of the Ministry of Science and Education of Ukraine, Lviv, 2020.

The dissertation is devoted to the proceedings in cases of granting permission for enforcement of decisions of arbitration courts. The genesis of enforcement of the court of arbitration decision was studied. The legal nature of the specified type of proceedings is described. The procedural status of the participants in the case on the issuance of a writ of execution on the decision of the arbitration court was described. The powers of the court at the stages of opening proceedings and consideration of the case merits were analyzed.

The scientific novelty of the dissertation is that it is the first in Ukraine comprehensive study of civil proceedings in cases of granting permission to enforce the decisions of arbitration courts.

For the first time in the dissertation was formulated a unified conceptual approach to understanding the procedure for granting permission to enforce the decision of the arbitration court as an independent simplified type of non-litigious civil proceedings in the Court of Appeal of general jurisdiction, which considers cases of establishing grounds for enforcement the court of arbitration decisions.

Simplification of the civil procedural form within the proceedings on granting permission to enforce the decision of the court of arbitration is in the following: the subject of the appeal (the party to the arbitration proceedings in whose favor such decision was made); the form of the appeal (application for issuance of a writ of execution for enforcement of the decision of the arbitration court is the only type of application initiating the proceedings, which does not contain among its details information on the grounds of the applicant's appeal to the court of general jurisdiction); instance jurisdiction (the application is considered by the appellate court as a court of first instance), territorial jurisdiction (the application is considered by the court at the place of arbitration); shortened terms of consideration (15 days from the moment of receipt of the application in court); the impossibility of applying a number of procedural institutions (in particular, the appointment of expertise, securing a claim or evidence, etc.).

Author suggested her own definitive apparatus and defined the legal status of participants of a case on granting of the permission for compulsory execu-

tion of the decision of arbitration court defined in part 5 Article 42 of the Civil Procedural Code of Ukraine. Thus, the obligatory participants in the case of granting permission to enforce the decision of the arbitration court are the applicant and the debtor. An optional party to such a case may be a person who did not participate in the arbitration proceedings, if the court of arbitration decided on his rights and obligations.

Bearing in mind the principle of dispositiveness, the need to amend Article 485 of the Civil Procedural Code of Ukraine and fixing in this article special rights of the applicant such as: the right to refuse the application submitted by him for the issuance of a writ of execution for enforcement of the decision of the arbitration court; the right to file a petition to leave without consideration the application submitted by him for the issuance of a writ of execution for the enforcement of the decision of the court of arbitration.

Author suggested foreseeing the following additional grounds for refusing to issue a writ of execution for the enforcement of the decision of the court of arbitration, by making appropriate changes to part 1 of article 486 of the Civil Procedural Code of Ukraine, in particular: 1) «the party was not duly notified of the election (appointment) of the arbitration court or the date, time and place of the arbitration or for other valid reasons could not provide the arbitration court with its explanations»; 2) «the decision of the arbitration court is executed». If the decision of the arbitration court is partially executed, the issuance of a writ of execution may be denied only in the part of the decision that has already been executed by the debtor.

It was established that the rules of articles 353, 487 of the Civil Procedural Code of Ukraine provide for the possibility of appeal against the decision to refuse to issue a writ of execution for enforcement of the decision of the arbitration court. At the same time, the appeal against the decision to issue a writ of execution against the decision of the arbitration court is not provided by law. This normative wording is critically assessed, as the possibility of appealing the decision to issue a writ of execution against the decision of the arbitration court is a necessary condition for ensuring the debtor's rights in the proceedings for granting permission to enforce the decision of the arbitration court.

Key words: civil proceedings, judicature, court, judge, arbitration court, proceedings, decision, ruling, writ of execution, enforcement, executor.

Підписано до друку 11.11.2020 р. Формат 60x90/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com

